
DIŞ POLİTİKADA YUMUŞAK GÜÇ KAVRAMI VE TÜRKİYE'NİN YUMUŞAK GÜÇ KULLANIMI

Tuba ÇAVUŐ*

ÖZET

Bu makalede, günümüz dünyasında önemli bir konu olarak karşımıza çıkan yumuşak güç kavramı ve bu bağlamda, Türkiye'nin yumuşak gücü, 'Türk dış politikasındaki yumuşak gücün yerini' incelenmektedir. Çalışma, Türkiye'nin yumuşak güç kaynakları olarak sahip olduğu kültür-tarihi, evrensel değerlerle örtüşen değerler ve politikası, jeopolitik konum-coğrafyası, ekonomik durumu ve askeri kapasitesi üzerinde durmakta ve Türkiye'yi yumuşak gücüyle ön plana çıkartan özelliğinin, demokrasiyle yönetilen Müslüman bir kimliğe sahip olması, olduğunu iddia etmektedir. Dış politikada Türkiye'nin yumuşak güç stratejilerinin, düzen-kurucu rol, kültürel etkileşim faaliyetleri ve ekonomik- insani yardımlarla işbirliği olduğunu iddia etmekte, AKP sonrası dönem 'kültür' ve 'medeniyet' unsurlarının kullanılarak son dönem dış politikada yumuşak güç kavramına vurgu yapılmasının Türkiye'nin yumuşak gücünü olumlu yönde etkilediğinin altını çizmektedir.

Anahtar Kelimeler: Yumuşak güç, meşruiyet, karşılıklı bağımlılık, medeniyet derinliği, dış politika

ABSTRACT

This article, examines soft power concept, which outshines in today's world, in this context, it investigates Turkey's soft power and 'soft power in Turkish foreign policy'. The work emphasizes on Turkey's culture-history, the values and policy that overlaps with the universal values as Turkey's soft power sources. It claims that, being a state ruled by democracy with the Islam religion put Turkey forward as a soft power. It also claims that, order-maker role, activities of cultural interactions, economic and humanitarian aids in her foreign policy are Turkish soft power strategies. In addition, it is underlined that, using 'culture' and 'civilization' during AKP government's term and emphasizing soft power in foreing policy, affects Turkey's soft power positively.

Keywords: Soft power, legitimacy, foreign policy, interdependence, the depth of civilization

---

* Sakarya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı.

1. GİRİŞ

İnsanlığın doğuşu ile ortaya çıkmış, 'hayatta kalma mücadelesinin' temel gereksinimi olan güç olgusu, toplumların oluşturduğu devletlerin/uluslararası aktörlerin de hayatta kalabilmesi için sahip olması gereken başlıca gereksinimlerdendir.

1990'lardan sonra Joseph Nye'in yumuşak güç kavramını ortaya atmasıyla ve bilhassa son 10 yılda kavramın çokça tartışılmasının, öneminin artmasının ve AKP (Adalet ve Kalkınma Partisi) iktidarının sıkça vurgulamasının neticesinde, Türkiye'nin yumuşak gücü akademik çevrelerde tartışılmaya başlanmıştır.

Analizler, Türkiye'nin yumuşak gücünün artma-azalma nedenlerinin ve seyrinin üzerinde yoğunlaşmakta, özellikle Türkiye'nin Ortadoğu'daki yumuşak gücü üzerinde durmaktadır. Bu bağlamda, Türkiye'nin demokrasiyle yönetilen bir ülke olarak ve bu konuda Ortadoğu bölge ülkeleri üzerinde çekicilik yaratması sebebiyle, demokratik ve Müslüman bir örnek ülke olduğunun altı çizilmektedir.

Bu çalışmada da yumuşak güç kavramı üzerinde durulmuş ve -genel hatlarıyla-Türkiye'nin yumuşak gücü, 'Türk dış politikasında yumuşak güç kullanımı' incelenmiştir. Bu çalışmanın bu bağlamda yanıtlamaya çalıştığı soruları şu şekilde ifade etmek mümkündür:

Türk dış politikasında yumuşak güç kullanımı var mıdır? Türk dış politikasında yumuşak güç kullanma stratejileri nelerdir? Türkiye'nin yumuşak gücüne vurgu yapan etmenler nelerdir? Türkiye'nin yumuşak güç potansiyeli ve kaynakları nelerdir?

Türkiye'nin dış politikasında yumuşak güç kazanma amaçlı olarak, davranış biçimlerinin, 'ekonomik ve insani yardımlar', dış politikasında izlediği 'düzen-kurucu rol' ve 'kültürel etkileşim faaliyetleri' olduğu iddia edilmektedir. Türkiye'nin yumuşak güç potansiyeli ve kaynakları olan 'evrensel değerlerle uyumlu değerler ve politika', 'jeopolitik konum ve coğrafya', 'kültür ve tarih', 'ekonomik kapasite', 'askeri kapasite' ve kurumlar olarak da 'TİKA, Yunus Emre Enstitüsü, Kızılay' üzerinde durmaktadır.

Makale, Sakarya üniversitesi, Sosyal bilimler enstitüsü, uluslararası ilişkiler bölümünde hazırlanmış olan "Dış Politika'da Yumuşak Güç Kullanımı ve Türk Dış Politikası", konulu yüksek lisans tezinin özeti niteliğinde olup, çalışmada bahsedilen tezden yararlanılmıştır.

2. KAVRAM OLARAK YUMUŞAK GÜÇ

"Güç hava gibidir, herkes ona bağlıdır, onunla ilgili konuşur fakat çok azı anlar. Aynı zamanda güç aşk gibidir, onu denemek, açıklamaktan ve ölçmekten daha basittir fakat bu onun gerçekliğini azaltmaz."

Joseph Nye

Sert güç kavramı çoğumuzun bildiği gibi, bir aktörün ekonomik ve askeri olanaklarını kullanarak başka bir aktör veya aktörlerin davranışları üzerinde değişiklik yapabilme veya nüfuz sağlayabilme becerisidir. Bunu yapabilmesi için de kandırmalara (havuç) veya tehditlere (sopa) ihtiyacı vardır (Nye, 2005:14). Aktörlerin güç uygulamadaki amaçları istediklerini elde etmektir ve bazı durumlarda başarılı olabilmek için tehdit veya kandırma yollarına başvurmadan da bunu yapabilme yeteneğine sahiptirler. Joseph Nye, bir aktörün havuç ya da sopalara başvurmadan, işbirliği yaparak ya da çekicilik unsurlarını kullanarak istediklerini yaptırabilmesini, yumuşak güç olarak adlandırmıştır. Yumuşak güç, davranış spektrumu olarak gündemi yaratma, cazibe ve yanına çekmeyi kullanır. Kurumlar, değerler, kültür ve politikalar yumuşak gücün başlıca kaynakları arasındadır.

Yumuşak güç kavramını, Joseph Nye, ilk defa 1990 yılında, Amerika'nın düşüşte olduğu iddiasını tartışan 'Bound To Lead' adlı kitabında geliştirmiştir (Nye, 2005:7). Nye bu kavramı geliştirdikten sonra kavram, uluslararası ilişkiler alanında çok fazla tartışılmış, anlaşılammış ve birçok düşünür yumuşak gücü farklı şekillerde tanımlamıştır. Konuyla ilgili araştırma yapan okulların savunduğu düşünceye göre,

kavramın anlaşılmasının sebepleri arasında teorileştirilememiş olması, kavramla ilgili akademik arıtma eksikliği (lack of academic refinement) ve analitik bulanıklıktır (analytical fuzziness) (Vuving, 2009). Kavramın anlaşılmasının diğer sebepleri arasında ise gücün kaynaklarının davranışlarla karıştırılması sorunudur. Güç her zaman kaynaklarına göre düşünülmüş, örneğin basitçe yumuşak gücün var olduğunu söyleyebilmek için kullanılan kaynağın yumuşak olması gerekmektedir deriz ki; bu gücü daha somut ve ölçülebilir kılar. Bu da kavram konusunda anlam karmaşasına neden olmaktadır. Fakat diğer bir gerçek de gücün, kaynakları olmadan düşünülmemesidir. Yumuşak güç kavramındaki sorun, sert kaynakların (ekonomik, askeri) bazı durumlarda yumuşak güce örnek teşkil edebileceği; yumuşak kaynakların da (politika, siyasi değerler, kültür-tarih) sert güce örnek teşkil edebileceği durumların olabileceğidir.

Joseph Nye ve Keohane; kaynaklarla gücün aynılaştırılmaması gerektiği görüşünde olan düşünürlerdir. Nye'in ünlü tanımına göre güç, başkalarının davranışlarını, istediğimiz sonuç doğrultusunda etkileyebilme kapasitesidir. '(The ability, to influence the behavior of others to get the outcomes one wants)' (Nye, 2004:2). Joseph Nye'in gücü; kaynakları açısından daha soyut ve görülemeyen unsurlarıyla, aynı zamanda gücü sonuç odaklı incelediğini söylemek mümkündür. Nye, yumuşak gücü işbirliği sağlayarak ve çekicilik unsurlarını kullanarak istediğini yaptırma olarak tanımlamaktadır. Yani dolaylı yoldan istediğini yaptırma olarak gücün ikinci yüzüne vurgu yapmaktadır. Güç uygulamaları zorlama, tehdit veya kandırma yoktur. Örneğin başkaları bir ülkenin ahlaki değerlerine, refah düzeyine veya kültürüne hayran kalıp onun gibi olmak ister ve onu takip eder. Bu gücün ikinci yüzüdür ve bazı durumlarda bu güç fark edilmez bile... Yani yumuşak güç özet olarak başkalarının 'isteklerini' kendi istekleri yönünde etkileyebilmektir.

Joseph Nye, sert güçle yumuşak gücü ilişkilendirmektedir; birinin başkalarının davranışlarını etkileyerek amaçlarına ulaşması becerisinin iki farklı şeklidirler. Aralarındaki fark ise kullanılan yöntemin ve kaynaklarının somutluğudur. Sert güç için askeri ve ekonomik güç kullanılırken, yumuşak güç için cezp edici unsurlar kullanılmaktadır. Fakat bazı durumlarda güçlü, aynı zamanda bir cazibe kaynağı da olabilir. Ekonomik ve askeri açıdan gerileme yaşayan bir ülke uluslararası gündemi şekillendirme yeteneğini kaybedebilir (Nye 2003:12). Yumuşak güce sahip olabilmek için meşruluk önemlidir. Eğer bir ülke gücünü ve amaçlarını başkalarının gözünde meşrulaştırabilirse daha az dirençle karşılaşır. Sert güçte en uygun kaynaklar olarak baskı, yaptırımlar ödemeler ve rüşvet önemli iken, sert gücün davranış spektrumları da emir, zorlama, ikna etmedir. Yumuşak gücün en uygun kaynakları ise, değerler, kültür, politikalar ve kurumlar olarak gösterilirken davranış spektrumu, gündemi yaratma, yanına çekme ve cazibedir.

Giulio Gallarotti, basit olarak yumuşak güç söz konusu ise kaynakların da yumuşak, sert güç ise kaynakların da sert olduğunu savunur. Fakat bunun tersi durumlar olabileceğini de belirtir. Yumuşak güçle sert güç her zaman birbiriyle ilişkilidir ki, yumuşak güç kaynakları bazı durumlarda sert gücü artırıp azaltabilirken, aynı şekilde sert güç kaynakları da yumuşak gücü etkileyebilir ve dolayısıyla sert güç ve yumuşak güç karşılıklı olarak birbirlerini olumlu veya olumsuz yönde etkiler. Örneğin güçlü bir pozitif imaj, müttefik sayısını artırarak ülkenin savunma gücünü yükseltirken, her hangi bir işgale karşı güçlü bir savunma ve askeri güç de ülkenin imajını artırır. (Gallarotti, 2011) Realist düşünürlerden olan Waltz, büyük askeri bir donanımın ve askeri başarıların, ülkenin imajını yükseltme garantisi olduğunun altını çizmiştir. Gilpin, soğuk savaş sonrası dönemde Amerika'nın ekonomik gücünü geliştirmekle beraber sert gücüne de önem verdiğinin, sert gücün durumunun iyi olması sayesinde bir ülkenin model ülke olarak alınabileceğinin altını çizmiştir (Gallarotti, 2011).

Yumuşak gücün teorileştirilmesi konusunda çalışma yapmış olan Geun Lee yumuşak güç uygulamasını 5 kategoriye ayırmış ve yumuşak gücün, askeri veya ekonomik gibi sert kaynaklar değil, düşünceler, ülkenin imajı, teoriler, söylemler, eğitim, kültür, gelenekler, ulusal veya küresel semboller gibi yumuşak kaynaklarla kullanıldığını öne sürmüştür. Yumuşak güç ve yumuşak kaynaklar arasındaki bu ilişkinin 'Kaynak Tabanlı

Yumuşak Güç Teorisi'ni oluşturma konusunda altını çizmiştir. Lee'nin bu teorisine göre yumuşak güç veya sert güç zorlayıcı veya işbirlikçi olabilir. Aralarındaki ayırım kaynakların kullanımındadır. Yumuşak güç kaynakları kullanıldıysa eğer sonucun yumuşak güç olduğu savunulabilir, sert kaynaklar kullanıldığında da sonuç sert güçtür. Joseph Nye'in, yumuşak gücün cezbetme, işbirliğine dayanma ve harekete geçirme unsurlarını öne çıkartırken Lee, kaynakları öne çıkartmış ve Joseph Nye ile önemli fark olan yumuşak gücün zorlayıcı ve sert gücün işbirliğine dayalı olabileceğini savunmuştur (Lee, 2011; Nye, 2005).

Yumuşak güç teorisi üzerinde çalışma yapan bir diğer düşünürlerden olan Alexander L. Vuving, Nye'in 'başkalarının isteğimiz yönünde istemelerini sağlama' tanımına, başkalarının isteğinin güçlü bir istek ya da pasif bir kabullenme olması gerektiği konusuna dikkat çekmiştir. Bu durumda yumuşak güç tanımının 'başkalarının, istediğimiz yönde istemelerini sağlama veya kabul etmelerini sağlama' şeklinde olması gerektiğinin altını çizmiştir (Vuving, 2009:9). Fakat başkalarının isteklerinin güçlü bir istek veya pasif bir kabullenme olup olmadığı, çoğu zaman kesin bir durum olmamakla beraber, bunun anlaşılması güç bir iştir.

Kavram olarak yumuşak güç, kullanımı ve kaynakları çeşitli yazarlar tarafından çeşitli şekillerde yorumlanıp teorileştirilmektedir. Fikir birliğine varılmayan en önemli noktalardan bir tanesinin kaynaklar olduğu görülmektedir. Joseph Nye, yumuşak gücün teorisini tam olarak ortaya koymamıştır fakat teorileştirmek için yumuşak ve sert kaynaklar olarak ayırdığı durumlarda da anlam karmaşaları ortaya çıkmaktadır. Daha öncede belirtildiği gibi yumuşak güç kullanımında bazı durumlarda bazı durumlar sert güç kaynaklarının kullanılabilirdiği, yumuşak güç kaynaklarının ise bazı durumlar sert güç kaynağı olabildiğidir. Teorisi, tanımı ve açıklamasıyla ilgili düşünürler, ortak bir kanıda buluşmamalarına rağmen, yumuşak gücün günümüzdeki değeri, gerçekliği ve elde edilmesinin önemi konusunda hem fikirdirler.

3. YUMUŞAK GÜÇ STRATEJİSİ NEDİR? YUMUŞAK GÜCÜ KİMLER, NASIL KULLANIR?

Devletler güvenliklerini sağlamak, tehlikelere karşı koymak ve istedikleri sonuçları elde edebilmek için askeri güçlerini kullanırlar. Ekonomik gücü kullanmak da çoğu zaman, aynı şekilde basit ve sonuçları kısa zaman alan bir güç kullanımudur. Fakat yumuşak gücü kullanmak zor, zaman isteyen ve alıcı izleyicilerin kabul etmesine bağlı olan bir iştir. Yumuşak güç kaynaklarını kullanmak, sert güç kaynaklarını kullanmaktan daha yavaş, daha yaygın ve ağırdır (Nye, 2005:100-101). Fakat yumuşak gücün kullanımının başarılı olduğu hallerde elde edilen kazanç da daha kalıcı ve uzun sürelidir.

Daha önce de değindiğimiz gibi, kültür ve tarih, değerler, devletlerin izledikleri iç ve dış politikalar, kurumlar, ekonomik gelişmişlik, bilim, sanat ve edebiyatta ilerleşmişlik gibi unsurlar, yumuşak gücün önemli kaynakları arasında sayılmaktadır (Kalathıl, 2011). Dış politikada bu kaynakları kullanarak yumuşak güç stratejisi izlemenin belirli birtakım yolları vardır. Küresel veya bölgesel norm olabilecek statüde değerlere sahip olmak ve bunları yaymak, tanınmış ünlüler ya da kahramanlar vasıtasıyla mesajlar iletmek, ulusal veya küresel olmak üzere, çekiciliği olan söylemler yapmak bunların sadece birkaçıdır (Lee, 26.09.2011:9-10). Her ülke bir takım yumuşak güç kaynaklarına sahiptir ve ülkeler bu kaynakları vasıtasıyla kendilerine uygun yumuşak güç stratejileri geliştirirler.

Alıcı ülkeye nüfuz sağlamak asıl amaçtır ve bu sebeple karşı tarafa olumlu mesajlar iletmek öncelikli hedeftir (Kroening ve diğerleri, 2010). Devletlerin davranışları alıcı tarafın düşüncelerinde olumlu ya da olumsuz izlenimler bırakmakta ve yapılan araştırmalara göre cezbedici mesajların, alıcının düşüncesini olumlu yönde değiştirmesini sağladığı görülmektedir. Yumuşak gücün başarılı olmasındaki etkenler gönderilen mesajın kaynağı, mesajın içeriği ve alıcı taraf gibi etkenlerdir. Bu sebeple yumuşak güç kullanılırken devlet, sahip olduğu yumuşak güç kaynağını, bazı alıcı ülkeler

için kullanabilirken, bazıları için ise kullanamamaktadır ki, alıcı ülkenin ilgi alanı bu noktada önem teşkil etmektedir (Kroening ve diğerleri, 2010:415).

Her ülkenin kendine göre yumuşak güç stratejisi olduğu gibi Geun Lee'ye göre genel olarak başvurulan yumuşak güç stratejileri şunlardır:

- Güvenlik ortamının genişlemesi için ülkelerin kendi imajlarını yaratması veya manipüle etmesi. Örneğin Japonya ve Almanya'nın ikinci dünya savaşından sonra yayılmacı ve vahşi görünümlü imajlarını düzeltmek için daha barışçıl politikalar sergilemeleridir. Almanya'nın diğer Avrupa ülkeleriyle bütünleşmesi ve Japonya'nın Asya bölgesinde tehdit oluşturmamak için askerileşme harcamalarının azaltılması ve kendi kendini kısıtlaması gibi...

- Başkalarının imajını zedeleme yoluyla alıcı ülkelere destek sağlama. Örneğin ABD'nin Sovyet Rusya'sını 'düşman imparatorluğu', İran, Irak ve Kuzey Kore'yi ise 'şeytan üçgeni' olarak adlandırması...

- Ağ etkisi stratejisi olarak adlandırıldığı strateji ise, bir ülkenin alıcı (hedef) ülkelerin de alışkın olduğu, başka bir deyişle kabul ettiği normlar, hareket davranışları yaymaktır. Örneğin ABD'nin İngilizce dilini evrenselleştirmesi, ülkelerin neoliberal, demokrasi unsurlarını kullanmaları...

- Kahraman ve ünlülerin kullanılması stratejisi: Dünyaca tanınmış bu ünlülerin hükümetleriyle işbirliği içerisinde evrensel değerlere uygun modeller oluşturmaları, yorumlar yapmaları ve örneğin yardımda bulunmaları (Lee, 26.09.2011:9-10)...

Yumuşak güç kavramı ortaya atılmadan öncede tarihte yumuşak güç kullanımına örnekler mevcuttur. Örneğin Fransa'nın kültürünü yayması ve dilini diplomasi dili haline getirmesi... Birinci dünya savaşının olmasıyla beraber ülkelerin davalarının propagandasını yapmak amacıyla ofisler kurması, soğuk savaş döneminde ABD ve SSCB'nin ideolojilerini yaymak ve hedef ülkeleri yanlarına çekmek amaçlı ekonomik kartlarını kullanmaları...

Devletler hedef ülkelerin gözünde imajlarını olumlu yönde arttırmak için, ekonomik kalkınmaya destek programları düzenlemekte, dış politikalarında yapıcı, aktif bir strateji izlemektedir. Kamu diplomasisine doğru yönde harcamalar yapan ülkelerin imajları olumlu yönde artmakta, bu da istedikleri sonuçları elde etme olasılıklarını arttırmaktadır. Edebiyat, sanat, eğitim konusunda devlet tarafından verilen destekler, iyi oldukları herhangi bir alanda yapılan harcamalar ve bunun dünyaya tanıtılması bir diğer yumuşak güç stratejisidir.

Günümüz yükselen yumuşak güçlerinden bir tanesi olan Çin ise, dış politikasında ekonomik ve insani yardımları kullanmaktadır. Çin'in yumuşak güç stratejisini inceleyen Joel Wuthnow, yükselen bir ekonomik güç olan Çin'in 'barışçıl bir yükselme', 'bilimsel sosyalizm' ve 'ahenkli bir dünya' söylemlerini imajını olumlu yönde etkileyen ve yumuşak gücünü arttıran etmenler olarak öne sürmüştür (Wuthnow, 2008:2). Çin'in yumuşak gücü ve stratejisi üzerinde duran Kalathil ise Çin'in dış politikasındaki yumuşak güç stratejileri olarak dış yatırımların, barışçıl ve insani yardımların, değişim programlarının, diplomasisinin, çok taraflı ilişkilerinin olduğunu iddia etmiştir.

Yumuşak güç, yabancı aktörlerin davranışlarını etkileyen, değerler, kültür, dış politika uygulamaları ve diğer aktörlerle geliştirilen ilişkilerin tarzı (Özev, 20.03.2012) olması sebebiyle Türkiye'nin yumuşak güç uygulamaları da incelenirken kültürel etkileşim faaliyetleri önem kazanmaktadır. Dış politikada barışçıl yöntemler kullanmak ve aktif bir politika izleyerek gündemi belirlemek yumuşak güç kullanım örnekleridir (Nye, 2005). Bu bağlamda Türkiye'nin çevresindeki sorunlarla ilgilenmek ve düzen-kurucu bir rol üstlenmek Türkiye'nin yumuşak güç stratejisi olarak gösterilebilir (Oğuzlu, 2011). Aynı şekilde diğer büyük aktörler olan ABD, Çin, soğuk savaş döneminde SSCB gibi birçok aktörlerin başvurduğu ekonomik yardımların da yumuşak güce örnek teşkil etmesi sebebiyle Türkiye'nin bu yöndeki ekonomik-insani yardımları göze çarpmaktadır. Türkiye'nin üstlendiği düzen-kurucu rol ve ekonomik-insani yardımlar, Lee'nin 'kendi imajını yaratma veya manipüle etme' stratejisi ve düzen-kurucu rolünün 'ağ etkisi stratejisine' örnek teşkil ettiği görülmektedir.

4. TÜRKİYE'NİN YUMUŞAK GÜÇ KAYNAKLARI VE YUMUŞAK GÜÇ POTANSİYELİ

Soğuk savaş dönemi boyunca NATO içerisinde yer alan ve ABD yanlısı politika izleyen Türkiye'nin, soğuk savaş sonrası dönemde, diğer bütün devletlerin politikalarında olduğu gibi, Türk dış politikasında (TDP), iç ve dış etkenlerden dolayı büyük değişimler yaşanmıştır. TDP'sında diğer devletlere oranla daha büyük bir değişim yaşanmıştır ki 11 Eylül sonrası dönem olan 'küresel terörizm'in gündemde olduğu bir dönemde, Türkiye'nin stratejik konumu daha farklı bir öneme sahip olmuş, dolayısıyla TDP'sında da bu bağlamda değişim ve dönüşümler meydana gelmiştir (Duran, 2009:387).

Her ülkenin yumuşak güç kaynakları olduğu gibi, bazı ülkeler bu kaynakların farkında olup bazılarıysa bu kaynakları gerektiği ölçüde kullanamamaktadır. Türkiye, bulunduğu jeopolitik konum, sahip olduğu kültür ve tarih, askeri gücünün ihtişamı ve evrensel değerlerle örtüşen değerleri itibariyle, zengin yumuşak güç kaynaklarına sahiptir.

Türkiye'nin ekonomik durumu, soğuk savaş dönemindeki ve savaşı izleyen yıllardaki gibi zayıf değildir. İthalat ve ihracat artmış, ticaret hacmi genişlemiş, girişimcilerin de önceki dönemlere kıyasla kendilerine olan güveni artmıştır. Tüm dünyada olduğu gibi teknoloji ve iletişim araçlarında ilerleme yaşanmıştır. Bu vasıtayla medya da ilerlemiş, dolayısıyla medyanın gücü de artmıştır. 1980'lerde olan medya sınırlaması 'tamamen olmasa da', o dönemlere oranla, büyük ölçüde özgürleşmiştir. Türkiye'de günümüzde yaklaşık 200 TV kanalı ve 1000 radyo kanalı yayın vermektedir (Altınay, 2008). 1980'lerde İstanbul ile Newyork arasında aktarmasız uçuş bulunmazken, şimdi ise Newyork ve dünyanın birçok şehrine, aynı ülke içinde seyahat edercesine kolaylaşmıştır. Dolayısıyla, Türkiye'de turizm, ticaret, kültür alışverişi, eğitim ve buna paralel olarak birçok alanda gelişme yaşanmıştır.

Türkiye'nin Ortadoğu'da yumuşak güce sahip olduğunu savunanlar, Türkiye'nin mevcut dış politikası ışığında, Ortadoğu ile ilişkilerini yakın seviyede tutması, sorunlarla ilgilenmesi ve düzen kurucu bir politika izlemesi sonucu etkisinin arttığı gerçeğini öne sürmektedirler. İştah Gözaydın gibi bazı yazarlarsa Türkiye'nin bu coğrafya üzerinde 'Din' unsurunu kullanarak yumuşak güç elde ettiğini savunmaktadır (Gözaydın, 2010). Türkiye'nin Avrupa'da bulunan Müslüman Diasporanın ve Ortadoğu'nun Müslümanlarıyla, Müslümanların kurduğu çeşitli kuruluşlarla, iyi ilişkiler oluşturup, desteklerini sağlayabileceğinin altını çizmektedir. Din'in uluslararası ilişkiler alanında, tarihte önemli bir unsur olduğu bilinmektedir. Günümüzde ise uluslararası politikada Din unsuru ön planda olmasa da, etkisi inkâr edilmemesi gereken bir husustur.

Ortadoğu'da Arap Baharı'nın gerçekleşmesi ve Türkiye'nin Müslüman bir ülke olarak demokrasiyle yönetiliyor olması, liberal bir ekonomiye sahip olması, Türkiye'nin yumuşak gücünün gündemde olmasını sağlayan etkenlerden birkaçıdır. Oğuzlu, Türkiye'nin modernleşme sürecinin, AB'ye üye olmasıyla beraber Ortadoğu'nun Batı ile barışmasına yardımcı olabileceği açısından yumuşak gücüne vurgu yapmaktadır (Oğuzlu, 2011). Türkiye'nin modernleşme sürecinin, küreselleşmeye ayak uyduramamış Ortadoğu'da örnek olarak görülerek çekicilik yaratması etkili olan faktörlerden bir diğeridir. Türk Dış Politikası'nın çağdaş değerlere sahip olması, Demokrasiyle yönetilmesi, serbest piyasa ekonomisi ve insan haklarını ön planda tutması, yumuşak gücünü arttıran hususlardır. (Keyman, ?) Mevcut değerler sistemi, Müslüman bir ülke olması ve bulunduğu coğrafyada Doğu ile Batı arasında, deyim yerindeyse, her iki tarafın da dilinden anlayan bir ülke olma özelliği Türkiye'nin yumuşak gücünü arttıran etmenlerdir. Türk Dış Politikası'nın temelini oluşturan 'Yurtta Sulh cihanda sulh' ifadesi, Türkiye'nin politikasının ne yönde olduğunu açıkça göstermektedir. Bu ilkeyi ortaya koyan Atatürk'ün "*Bir kere daha tüm dünyaya ifade etmek isteriz ki, biz uluslararası hukuk ve kuruluşlarla uyumlu bir biçimde yaşamak isteyen uygar bir toplumuz*" cümlesi ve "*Savaş kaçınılmaz olmalıdır; bir ulusun hayatı söz konusu olmadıkça savaş bir cinayettir*" sözleri, Türkiye Cumhuriyeti'nin devraldığı zihniyeti ve barışa yönelik olan bakış açısını açıkça ortaya koymaktadır. (TSK, 04.01.2012)

Türkiye'nin yumuşak güç kaynaklarını ayrı ayrı sıralarsak eğer öncelikle yumuşak gücün önemli kaynakları arasında bulunan ve Türkiye'nin de önemli yumuşak güç kaynakları sayılabilecek **değerler ve politikasıdır**. Bir ülkenin iç ve dış hükümet politikaları (Nye, 2005:22), ve değerleri önemli yumuşak güç kaynaklarıdır. Türkiye, cumhuriyetin kuruluş tarihinden itibaren demokrasiyi yönetim şekli olarak belirlemiş ve seküler bir devlet kimliği oluşturmuştur (Almuedo, 2011:11). Türkiye'nin yumuşak gücünü kullanmasına ortam hazırlayan en önemli durumlardan bir tanesi, Müslüman bir ülke olması ve laik bir demokrasiye sahip olmasıdır. Davutoğlu'nun görüşüne göre Türkiye'nin yumuşak gücünün varlığının en güçlü sebebi demokrasidir (Davutoğlu, 2008:77-96).

Türkiye'nin Jeopolitik konumu itibariyle Asya ve Avrupa arasında yer alan bir coğrafyada bulunması ve aynı zamanda İslam ve Hıristiyanlığın da birleştiği noktada yer alması dolayısıyla, demokrasiyle yönetilmesi, seküler bir kimlik ve liberal bir ekonomiye sahip olmasının yanı sıra, dininin İslam olması, yumuşak gücünü arttıran önemli faktörlerdir. Fuat Keyman'ın görüşüne göre ise, Türk dış politikasının proaktif bir seyir izlemesinin, Türkiye'nin dünyada sahip olduğu pozitif imajın en önemli sebebi, dünyada gösterilebilecek seküler demokrasiye sahip Müslüman topluma en başarılı örnek olmasıdır (Keyman, 2010:10).

Soğuk Savaşın sona ermesi (1989), Doğu ile Batı arasında olan ideolojik savaşı bitirmesinin yanında, medeniyetler arası çatışmanın da daha çok gündeme gelmesinin başlangıç tarihi olmuştur. Samuel Huntington'un medeniyetler çatışması tezi (Huntington, 1993) İslam dünyası ile Batı dünyası arasında kaçınılmaz bir çatışmanın olacağından bahseden düşüncenin yaratıcısı olmuştur. Türkiye seküler bir yapı ve demokratik bir sistemin Müslüman bir toplumla bir arada düşünülebileceğinin yanında, aynı ulusun, dünya politikasında barışı sürdürme amaçlı, yapıcı ve aktif politikasının olabileceğinin de kanıtı olmuştur (Keyman, 2010:11). Türkiye'nin bu bağlamda Müslüman ülkelere örnek teşkil etmesi, medeniyetler çatışması tezinin tersinin olabileceğini kanıtlanmaktadır.

Soğuk savaşın bitimi, Türkiye'nin jeopolitik konumuna farklı bir anlam kazandırması, ekonomi ve kimliğinin de gündeme gelmesiyle, Türkiye'nin tampon ülke olması gündeme gelmiştir (Keyman, 2010:2). Dışişleri Bakanı Ahmet Davutoğlu, globalleşen, bağımsız ve riskli dünya arenasında, Türkiye'nin aktif dış politika kimliği, sadece jeopolitik açıdan değil, aynı zamanda ekonomik ve kimlik açısından da önemini altını çizmiştir (Davutoğlu, 2008).

Yumuşak güce sahip olmak için izlenen dış ve iç politika değerlerinin, uluslararası arenada meşru görülmesi gerekmektedir (Nye, 2005). Türkiye de, dış politikasında uluslararası hukukun üstünlüğüne saygı duyması ve iç politikasında da, demokraside reformlar yapması, insan hakları, düşünce özgürlüğü, kadın-erkek eşitliği gibi, konularda düzenlemelere gitmesi, uluslararası alanda daha çok söz sahibi olmasına ortam hazırlar.

Bir devletin **tarih ve kültürü**, yumuşak gücünün yanı sıra dış ve iç politikasını, uluslararası sistemdeki yerini ve saygınlığını büyük ölçüde etkileyen etmenlerdir. Yumuşak güç kavramını ortaya atan Joseph Nye ve bu alanda çalışma yapmış birçok yazar da, bir ülkenin kültürünün ve tarihinin; yumuşak gücünün temel kaynaklarından olduğu görüşündedir. Nye; bir ülkenin kültürünün, evrensel değerler içerdiği ve politikaları, başkalarının da paylaştığı değerlere ve çıkarlara hizmet ettiğinde yarattığı sorumluluk ve çekicilik ilişkileri sebebiyle, istediği sonuçları elde etme olasılığını arttırdığını vurgulayarak önemini dile getirmiştir (Nye, 2005:20).

Türkiye Cumhuriyeti'nin tarihi Büyük Hun imparatorluğuna kadar eski bir tarihe dayanmaktadır. Tarih boyunca toplam 16 Türk İmparatorluğu kurulmuş ve son imparatorluk olan Osmanlı imparatorluğu, Ortadoğu'dan Asya'ya, Balkanlardan Afrika ve Avrupa'ya kadar hükmetmiş bir imparatorluktur. Günümüz dünya sisteminde bu denli eski ve köklü medeniyetlerin uzantısı olan devlet sayıları az bulunmaktadır. Sanatı, estetiği, ilmi, bilimi, mimarisi, yönetim anlayışı, devlet teşkilatı ve ordusuyla Osmanlı İmparatorluğu, dünyaya yön vermiş önemli imparatorluklardan olmuştur. Türkiye

Cumhuriyeti de böyle bir tarih, kültürün yanı sıra çağdaş yönetim anlayışı, uluslararası hukuk ve insan haklarına saygılı değerler sistemine sahiptir (Davutoğlu, 2009).

Avrupa ile olan geçmişinin yanı sıra Balkanlar, Ortadoğu, Orta Asya, Kafkaslarda bulunan tarihi ve kültürel geçmişinin, günümüzde de bu coğrafyalar üzerinde bulunan ülkelerde etkisi sürmektedir. Bu açıdan bakıldığında, Türkiye'nin bu ülkelerle soğuk savaş dönemi boyunca, konjonktürel şartlardan dolayı pek de iyi olmayan ilişkilerinin, soğuk savaş sonrası dönemde düzelmesi, şaşırtıcı bir durum olmasa gerek... Türkiye'nin dış politikasının tarih ve kültür gibi güçlü bir yumuşak güç kaynağının etkin bir şekilde kullanılarak yürütülmesi, olması gereken bir durumdur.

Türkiye'nin bir diğer yumuşak güç kaynağı sayılabilecek unsur ise **ekonomik durumudur**. Cumhuriyetin ilanından sonra uzun ve zorlu bir savaştan çıkmış olmanın verdiği bir ekonomik, sosyal ve siyasi zayıflık içerisinde bulunan Türkiye'nin ekonomik durumu, 1990'lara kadar kötü olmakla beraber 1990'larda Türkî cumhuriyetlere yaptığı yardımdan dolayı bu açıdan gene zayıfladığı görülmektedir (Özer, 1979). Fakat 2000'li yıllara dünyanın ilk 20 büyük ekonomisi arasında giren (Özdemir ve diğerleri, 2009) Türkiye'nin gelişmiş bir ekonomisi bulunmaktadır. Türkiye'nin yumuşak gücünün artmasına en büyük etkenlerden biri olan dış ihracatı ve dış ülkelerde bulunan Türk malları, Türkiye'nin tanınması, bilinmesi ve imajı için önemli bir yer teşkil etmektedir. Türkiye'nin üretilen dış ticaret malları, 1950'de % 1,4 iken 1970'te %18,4 ve 2003'te ise %94,2'ye çıkmıştır (Kirişçi, 2011:37). Dolayısıyla Türkiye'nin dış ticaret hacmi de artmış, komşu ülkelerle olan ticareti 1991'de 4 milyar Amerikan dolarıyken 2008'de 82 milyar dolara yükselmiştir (Kirişçi, 2011:37). Özellikle Ortadoğu bölgesi ve Balkanlarla olan dış ticaretin yükselmiş olması, Türkiye'nin yumuşak gücünün yükselmesine de katkıda bulunmaktadır.

Çekicilik unsuru olarak **askeri kapasitesi** de Türkiye'nin yumuşak güç kaynakları arasında sayılabilir. Yumuşak güç kavramında cezp edici ve çekici görünebilmek amaçsa eğer ve ülkelerin ya da örgütlerin askeri kapasitelerinin, başkalarını cezp etmesi söz konusuysa eğer, askeri kapasite, yumuşak güç kaynağı olarak sayılabilmektedir.

Dünyada sayılı ülkelerin sahip olabileceği bir **jeopolitik konum ve coğrafyaya** sahip olan Türkiye'nin; yumuşak güç konusunda kullanabileceği önemi vurgulanması gereken kaynaklarıdır. Türkiye çok çeşitli ülkeler arasında merkez konumda ve birçok kilit noktaların birleştiği bir yerde bulunmaktadır. Topraklarının %96'sı Asya, %4'ü Avrupa'dan oluşmasının bir sonucu olarak homojen bir yapıya sahip, hem Asya hem Avrupa ile yakın ilişkiler içinde bulunan ve değer taşıyan, jeopolitik ve jeokültürel bir öneme sahiptir. Türkiye ABD, AB ve Ortadoğu gibi dört güç merkezinin birleşme noktasında bulunmakla beraber NATO'nun en güney ve doğu sınırını oluşturmaktadır. Bunların yanı sıra AB ile İslam dünyasının etkileşim noktasında bulunmaktadır. Tarakçı'nın deyimiyle Türkiye coğrafyasında zayıf toplumların yaşama şansı yoktur (Tarakçı, 2003:146). Türkiye bu sebeplerden ötürü, hem zor bir coğrafyada bulunmakta, hem de fırsatlar değerlendirildiği ölçüde avantajları olan bir coğrafyada bulunmaktadır.

Aktörlerin sahip olduğu Yumuşak güç alanında faaliyetler sürdüren kurumlar da önemli yumuşak güç kaynaklarıdır. Türkçe konuşulan Türkî cumhuriyetlerde kalkınma yardımları sağlamanın yanı sıra, ekonomik, kültürel, eğitim sosyal, teknik ve ticari alanlarda faaliyet gösteren bir kurum olan **TİKA** (Türk işbirliği ve kalkınma idaresi başkanlığı) Türkiye'nin yumuşak gücüne katkı sağlayan başlıca kurumlardandır. **Kızılay**'ın sağladığı yardımlar ve **Yunus Emre Enstitüsü**nün de yurtdışında Türk kültür ve dilini yaymak için gerçekleştirdiği projeler nedeniyle önemi vurgulanması gereken kurumlardır.

5. TÜRKİYE'NİN YUMUŞAK GÜÇ KULLANIMI: STRATEJİ VE UYGULAMALAR

Türk dış politikası genel çerçevesiyle incelendiğinde, Türk dış politikasını etkileyen öğeler olarak, kültürel, tarihsel ve stratejik faktörler göze çarpmaktadır (Aydın, 2004). İç ve dış dinamiklere göre değişen Türk dış politikası, her dönem Batıcılık ve Statükoculuk olmak üzere iki temel ilkeye dayandırılarak yürütülmüştür. Bu ilkeler konjonktürel ve

yapısal faktörlere göre şekillenmiş, bu faktörlerse tarihsel arka plan ve önceden mevcut kaynaklara göre şekillenmiştir. Türk dış politikası şekillenmesinde Mustafa Kemal Atatürk'ün dış politikadaki teori ve pratiğinin büyük etkileri bulunmakta ve Türk dış politikasının şekillenmesinde Kemalizm'in etkileri göze çarpmaktadır.

Türk dış politikasında yumuşak güce örnek teşkil edebilecek ve Türkiye'nin yumuşak güç uygulamaları diyebileceğimiz yöntemler ise kültürel etkileşim faaliyetleri, dış politikada düzen-kurucu rol ve ekonomik-insani yardımlardır.

5.1. Kültürel Etkileşim Faaliyetleri

Yumuşak gücün kaynakları olan kültür, politik değerler ve meşruiyet kazandırılmış politika (Nye, 2008:94-110) olması sebebiyle bir dış politika aracı olarak kültürün kullanılması sıkça karşılaşılan bir durum olmakla beraber Türkiye'nin de başvurduğu yöntemlerdendir. Kültürel etkileşim faaliyetlerindense kastımız; kamu diplomasisine yönelik programlar, öğrenci değişim programları, turizm, eğitim, bilim gibi hususlarda kaydedilen gelişmeler, dünyayla olan işbirliği, bu anlamda gerçekleştirilen projeler, kısacası Türkiye'nin kültürünün, dilinin ve kendisinin tanıtımına katkıda bulunabilecek faaliyetler değerlendirilmektedir.

Türkiye'nin bu yönde attığı adımların başında kamu diplomasisini geliştirmek için Kamu Diplomasisi Koordinatörlüğünü kurması gösterilebilir (Doğan, 11.02.2012). Türkiye'nin en önemli zenginliklerinden olan coğrafyası, yumuşak güç kaynağı olarak kullanılmakta, Turizmin gelişmesi için yapılan yatırımlar arttırılmaktadır (T.C Kültür ve Turizm bakanlığı, 2012). Tanıtıma ayrılan bütçe 2011 yılı itibarıyla 155 milyon TL civarındadır.

Uluslararası tanıtım faaliyetleri, bir ülkenin dünyadaki duruşu, saygınlığı, imajı ve dolayısıyla da hedeflenen dış politikanın etkinliği bakımından, önemli bir rol oynamaktadır. Bu sebeple, ülkemizde Dışişleri Bakanlığı, Kültür ve Turizm Bakanlığı, tanıtım faaliyetleriyle ilgilenen tüm kurum ve kuruluşlar, sivil toplum örgütleri, özel sektör ve akademik çevreler, etkileşim halinde çalışmalar yapmaktadır (T.C Dışişleri bakanlığı, 20.03.2012). Türk kültürünün, dilinin, sanatının tanıtılması ve aynı zamanda yurtdışında bulunan Türk vatandaşlarının yaşadıkları ülkeye adapte olmalarına katkıda bulunmak ve nihayetinde ikili ilişkilerde başarılı olmak amaçlarıyla, yurtdışında Türk kültür merkezleri kurulmuştur. Türk kültürünün, dilinin ve sanatının tanıtılmasının önemli bir yere sahip olduğu günümüz Türk Dış Politikasında, bu konuyla ilgili olarak en fazla faaliyet gösteren kurumların TİKA ve Yunus Emre Enstitüsü olduğunun tekrar altı çizilmelidir.

Bu kapsamda anlaşmalı üniversitelere akademisyenler gönderilmekte ve Türkiye'deki üniversitelere de akademisyenler kabul edilmekte olan Türkoloji projesi de önemli bir yer tutmaktadır. Kültürel etkileşim faaliyetlerinde önemli bir yeri olan bir diğer konu ise Türkiye'nin içinde bulunduğu öğrenci değişim programlarıdır. Erasmus öğrenci değişim programının başlıca olduğu bu programlarda, Türkiye'den öğrencilerin gitmesi ve Türkiye'ye dışarıdan öğrencilerin gelmesiyle kültürel etkileşim olanağı gerçekleşmekte, bu da kültürümüzün ve dilimizin yayılmasına olanak sağlamaktadır.

Türk dizilerinin Türk kültürünün yayılmasında önemli bir katkısı mevcuttur. Planlanmamış olmasına rağmen Türk televizyonlarının yayılması Dışişleri Bakanı Ahmet Davutoğlu'nun yumuşak güç stratejisiyle tam olarak örtüşmektedir (SETimes.com, 2011). 'Gümüş' dizisi ile başlayan Türk dizilerinin yurtdışında izlenme oranı, gün geçtikçe artmakta ve bu da Türkiye'nin yumuşak gücünü ciddi bir biçimde arttırma özelliğine sahip olmaktadır. Birleşik Devletler muhabiri, Nadia Bilbassy, Müslüman dünyasının gönüllerini ve akıllarını kazanmanın, Türk dizilerinin başarısını görerek, bunun imkânsız olmadığını anladıklarını belirtmiş, Türk starlarının, Arap dünyasının gönlünü, büyük bir oranda kazandığını ve bunun da 'Türkiye'nin yumuşak gücü' olduğunu vurgulamıştır (Bilbassy, 2010). Ortadoğu'da başlayan Türk dizilerinin izlenme popülarlığının, Batı Balkanlar ve Yakın Doğu ve Yunanistan'a kadar gitmesi, Türkiye'nin değişim tablosunu önemli ölçüde etkilemiş, turizmden ticarete, yumuşak gücünün artmasına olanak sağlamıştır (Milat, 2012). Türk Kültür ve Turizm Bakanlığının bir

çalışmasına göre, Türk programlarını satın alan ülkelerden gelen turistlerin sayısı, son 5 yılda yüzde 12 artmıştır (Milat, 2012). Örneğin 'Gümüş' dizisinin en çok izlendiği ülke olan Birleşik Arap Emirlikleri'nden gelen turist sayısında yüzde 21 artış görülmüştür (Alphan, 2011). Sadece 2010'da Ortadoğu ülkelerinden gelen 105 bin turist olup turist sayısı, bir önceki yıla göre yüzde 33 artmıştır. TESEV'in 2010 yılında yaptığı araştırmaya göre, Ortadoğu ülkelerinin, Ortadoğu bölgesi içinde tatil için en çok tercih edilen ülke Türkiye olmuş, Ortadoğu dışında ise en çok tercih edilen ülkeler sıralamasında Türkiye, Fransa'dan sonra gelerek 2. Olmuştur (Alphan, 2011).

5.2. Dış Politikada Düzen-Kurucu Rol

Türkiye'nin yumuşak güç stratejilerinde, en çok başvurduğu yöntemlerden bir tanesi, son dönemlerde aktif olarak sürdürdüğü, arabulucu ve çok yanlı dış politikasıdır. 11 Eylül saldırılarından itibaren, küresel terörizmin gündeme oturmasıyla önem kazanan Doğu ile Batı arasındaki jeostratejik ve jeopolitik önemi dolayısıyla girişilen medeniyetler ittifakı projesinde ki rolü (T.C Dışişleri Bakanlığı, 19.02.2012) ve sorunlu bir bölge olarak bilinen Ortadoğu ile Batıdan farklı olan ilişkileri çerçevesinde sürdürdüğü yapıcı politika ve bu anlamda Türkiye'nin Doğu, Batı ve ABD açısından kazandığı önem, bu yönde altı çizilmesi gereken bir konudur.

Türkiye, 'Medeniyet Derinliği' (Duran, 2009:389) bağlamında, tarihi ve kültürel yakınlık bulduğu alanlar olan Balkanlar, Kafkaslar, Ortadoğu ve genel olarak Orta Asya'da ki uzun sürmüş ve sürmekte olan çatışmalar ve anlaşmazlıklarla yakından ilgilenme ve arabulucu politika stratejisi yürütmektedir. Suriye ile İsrail, Afganistan ile Pakistan, ve ABD-Batı ile İran arasındaki sorunlarla ilgilenip, aktif ve yapıcı bir dış politika izlemesi, Türkiye'nin potansiyel yumuşak güç olma arzusunu göstermektedir (Fotiou ve Triantaphyllou, 2010:99). Türkiye, Kafkasya'nın istikrarı konusundaki çıkarları çerçevesinde de aynı yapıcı politikayı sürdürmüş, Rusya'nın Gürcistan ile olan anlaşmazlıkta ki politikası, Ermenistan'la ilişkilerin düzeltilmeye çalışılması, Çin'in Uygur Türkleriyle olan sorununda üstlendiği arabulucu rol, bunlara örnek olarak gösterilebilir (Fotiou ve Triantaphyllou, 2010:99).

Türkiye uluslararası diplomaside üstlendiği çatışan taraflar arasındaki yapıcı rolünü uluslararası örgütlerle de desteklemekte (Akgün, 2009) uluslararası örgütlerle işbirliği içerisinde olmakla bu dış politikasını meşrulaştırmakta, arabulucu rolünü kolaylaştırmakta ve yumuşak gücün elzemlerinden olan 'meşruiyetliği' kazanmaktadır.

Türkiye'nin, komşularla sıfır problem, çok yönlü dış politika, güvenlik-demokrasi arasında denge kurmak, çevre bölgelerde istikrarı sağlamak gibi ilkelerle izlediği dış politikanın, çevre ülkelere örnek teşkil etmesi de, yumuşak gücüne vurgu yapmaktadır. Türkiye'nin 2000'lerden ve bilhassa 2003 sonrası dönemde, artan Ortadoğu'daki sorunlarla ilgilenmesi ve aktif, arabulucu dış politika sergilemesi, siyasi ve ekonomik dönüşümünün bir başarı olarak görülmesi ve kültürel etkisinin bir sonucu olarak bölgede artan çekiciliği, sonuçlarını doğurmuştur. Türkiye'nin 2003'te ABD'nin Irak'a müdahalesini desteklememe kararı ile başlayan süreç (Altunışık, 2011), komşularla sıfır sorun ilkesi ve medeniyet derinliği olarak adlandırılan, ortak kültür ve tarihe sahip ülkelerle işbirliği ve yakınlaşmanın artırılması ilkeleri çerçevesinde düzelen ilişkilerle devam etmiştir. Arap Baharı'nın vuku bulmasıyla, bölgeyle ve bilhassa Suriye hükümetiyle kopan ilişkiler nedeniyle sekteye uğramış, fakat bu süreçte daha fazla anlam kazanan Türkiye'nin Ortadoğu'daki yumuşak gücü, farklı bir boyut kazanmıştır.

Türkiye'nin, İsrail-Arap uyuşmazlığı konusunda izlediği bu politika, en çok çaba harcadığı meselelerden olmuştur. Türkiye, dış politikasında İran ile Batı arasındaki nükleer kriz dolayısıyla da, diplomasi yoluna gidilmesi konusunda bir strateji izlemekte, bu konu da, TDP'sında önemli bir yer işgal etmektedir (Kirişçi,2010:10).

Bu politikaları nedeniyle, 2009-2010 yıllarında Arap ülkelerinde yapılan TESEV kamuoyu araştırmaları Türkiye'nin bölgedeki popülerliğinin arttığını göstermektedir (Altunışık, 2011). 25 Ağustos-27 Eylül 2010 tarihleri arasında TESEV tarafından, 7 Arap ülkede yapılan araştırma, (Mısır, Ürdün, Lübnan, Filistin, Saudi Arabistan, Suriye, Irak ve İran) Türkiye'ye duyulan sempati oranının %80 gibi azımsanmayacak bir oran olduğunu

göstermiştir (Akgün ve diğerleri, 2011). 2009 yılında da aynı ülkelere yapılan anketlerde, Türkiye'ye duyulan sempati oranının %75'ten %80'e arttığı gözlenmiştir. 2010 yılında İran'ın da katılımıyla yapılan diğer bir ankette ise, oranın %85'e çıktığı gözlenmiştir (Akgün ve diğerleri, 2011). 2011'in Ekim ayında, Mısır, Ürdün, Lübnan, Fas ve Birleşik Arap Emirlikleri'nde yapılan başka bir araştırmaya göre ise, Arap Baharı'nın en büyük kazananının Türkiye olduğu kaydedilmiştir (University of Maryland, 2011). Bu araştırmaya göre, Türkiye'nin Ortadoğu'da en yapıcı ülke olarak görüldüğü ortaya çıkmıştır.

Buna ilaveten 2005 yılında İspanya Başbakanı Zapatero ile Başbakanımız Recep Tayyip Erdoğan ile İspanya tarafından başlatılmış olan medeniyetler ittifakı projesi ise Türkiye'ye uzlaştırıcı ülke rolünde duyulan güveni göstermekte ve bu da Türkiye'nin uluslararası imajını ve yumuşak gücünü arttırmaktadır. Kültürlerarası diyalog alanındaki başlıca uluslararası girişim olan bu projedeki Türkiye'nin rolü, yumuşak gücüne vurgu yapmaktadır.

5.3. Ekonomik Kalkınmayla İşbirliği ve İnsani Yardımlar

Dış yardım, soğuk savaş döneminde, ABD ve SSCB'nin, ekonomik olarak zayıf olan ülkeleri, ideolojik açıdan kendi saflarına çekebilmek için kullanmış oldukları bir yöntem olmuştur (Atmaca, 2004:8). Ülkeler, gelişmemiş devletlere yardımda bulunurken, kendileri açısından da ekonomik, stratejik ve politik faydalar sağlamaktadır (Kawai ve Takagi, 2004;:259-261). Yardım alan ülkeler, her zaman yardım veren ülkelerin ihracatlarına istekli olurlar (Doss, 1996:232-243). Bu nedenle genellikle ülkeler, tarihi ve kültürel açıdan kendilerine yakın buldukları bölgelere yardımda bulunur ve bu sayede psikolojik yakınlaşma sağlamaktadırlar.

Türkiye, tarihinde hem alıcı, hem de donör ülke olmuştur. 1940'lerden itibaren, Türkiye, Yunanistan ile beraber Marshall planı çerçevesinde, ABD'yi destekleme amaçlı olarak yardım görmüştür (Fidan ve Nurdun, 2008:90). Türkiye 1950'lerde, ekonomik kalkınmasına yardımcı olacak, 150 milyon dolarlık bir yardım almıştır. 2005 yılı itibari ile de almış olduğu toplam yardım tutarı 12 milyar dolardır (T.C Dışişleri Bakanlığı, 16.01.2012).

Türkiye alıcı ülke olduğu gibi, aynı zamanda donör ülke konumundadır. 1950'lerden itibaren, uluslararası işbirliğinde ki rolü, köklü değişimlere uğramakla beraber, 1985 tarihinde Devlet Planlama Teşkilatı, Gambiya, Gine-Bissau, Moritanya, Senegal, Somali ve Sudan'da kurumsal kapasite inşasını hedefleyen, 10 milyon ABD doları tutarında, kendi dış yardım paketini oluşturmuştur (Dışişleri Bakanlığı, 16.01.2012). Cumhuriyet tarihinde, Türkiye'nin ilk kez dış yardımı, dış politikanın aracı olarak kullandığı tarih bu sebeple 1980'lerdir. 1985 yılında, gıda yardımı olarak başlayan dış yardımlar, 1987 yılından itibaren, teknik yardım olarak devam etmiştir (Birtek, 1998:1). 1991'de SSCB'nin dağılması ve Doğu Bloku'nun da dağılmasıyla yoğunluk kazanan Türkiye'nin dış yardımları, 1985-91 döneminde Devlet Planlama Teşkilatı tarafından 5 milyon dolar civarı iken, bağımsızlığına kavuşan Türki cumhuriyetlere 1992 yılında yapılan yardımlar, 1.14 milyar dolar civarı olarak görülmektedir (Birtek, 1998:1).

TİKA'nın kurulmasıyla beraber, Türkiye'nin Orta Asya ve Kafkasya'daki, yeni bağımsız devletler odak noktası iken, bu eğilim yakın dönemde, kalkınma ortaklığının Ortadoğu, Afrika ve Asya'daki ülkeleri de içeren, daha geniş bir coğrafyayı kapsamıyla hızlı bir dönüşüm yaşamıştır. TİKA'nın 23 kalkınma ortağı, ülkede 26 program koordinasyon ofisi bulunmakta ve 23 denizaşırı ofisin dışında, dünya genelinde TİKA, 100'den fazla ülkeye ulaşmaktadır (T.C Dışişleri Bakanlığı, 16.02.2012).

TİKA'nın, 2003'e kadar olan dönemlerde, Orta Asya, Kafkasya ve Balkanlar olarak başlattığı dış yardım, Ortadoğu, Kuzey Afrika ve Afrika ülkelerine yayılmıştır. Türkiye'nin, 2002-2005 yılları arasında yardım yaptığı ilk bölge Asya iken, Avrupa ikinci sırada, Orta ve Doğu Avrupa ise üçüncü sırada yer almaktadır. 2004-2005 arasında ise Pakistan'da olan deprem ve Güney Asya'da olan Tsunami sebebiyle bu bölgelere yüksek miktarda insani yardımlar yapılmıştır (Fidan ve Nurdun, 2008:101). 2008 yılının sonunda olan Gazze krizi, 2010'da meydana gelen Haiti ve Şili depremleri, Pakistan'daki sel

felaketi ve 2011’de meydana gelen Japon depremi ile Libya krizi sebebiyle yardım operasyonları gerçekleştirilmiştir.

Türkiye, Afganistan’da Taliban rejiminin sona ermesinden sonra, Afganistan’ın yeniden yapılanmasıyla oldukça ilgili olmuştur. Afganistan’ın yeniden imarı, temel hizmetlerin sağlanması, temel özgürlüklere saygılı yeni bir düzenin oluşturulması için, Türkiye çalışmaları yapmıştır. Türkiye’nin Afganistan’a yardımları, 400 milyon ABD dolarına ulaşmıştır (T.C Dışişleri Bakanlığı, 16.02.2012).

İnsani yardımlara özel bir önem gösteren Türkiye, insani yardımları sadece ikili düzeyde göstermenin yanı sıra, OCHA, WFP gibi uluslararası örgütler aracılığıyla da gerçekleştirmektedir. Bu sebeple Dünya Gıda Programı, Türkiye’yi ‘gelişmekte olan donör’ olarak nitelendirmiştir (UNDP, 2009).

İnsani yardım sağlamada, başta Türk Kızılay’ı olmak üzere, diğer sivil toplum örgütleri de katkıda bulunmakta, yıldan yıla yapılan insani yardımlar artmaktadır. Sadece 2010 yılında ülkenin yaptığı insani yardım, 1 milyar ABD doları civarındadır. STK (Sivil Toplum Kuruluşları) ve özel sektörün katkıları ile birlikte bu tutar iki katına çıkmaktadır³ (T.C Dışişleri Bakanlığı, 16.02.2012).

6. SONUÇ

1993 tarihinde Nye tarafından geliştirilen yumuşak güç kavramı, bütün dünya ülkelerinde akademik çevrelerde ele alınmış önemli konulardan olmuştur. Gücün diğer boyutunu ifade eden yumuşak güç kavramı, gücün soyut bir yüzünü göstermesi açısından tanımlanması, ifade edilmesi, ölçülmesi ve değerlendirilmesi daha zor olan bir güç çeşididir. Günümüz dünyasında ise uluslararası yapının değişimi ve şartların bu yönde gelişimiyle beraber yumuşak güç kullanımının uluslararası aktörler tarafından en çok başvurulan yöntem olduğu iddia edilebilir.

Türkiye’nin, orta büyüklükte bir devlet olarak yumuşak güce başvurduğu, dış politikasında yumuşak güç kullanımının olduğu dile getirilmektedir. Yumuşak gücüne vurgu yapan etmenler arasında, Türkiye’nin, Müslüman, laik ve demokratik bir ülke olarak diğer Ortadoğu ülkeleri üzerinde çekici olma özelliği kazandıran niteliklere sahip olmasıdır. Nitekim yapılan araştırmalarda da Türkiye’nin Ortadoğu ülkeleri arasında popüler olduğu kanıtlanmıştır. Mısır ülke halkının gelecek liderlerinin Recep Tayyip Erdoğan’a benzemesini istemeleri ve politik sistemlerinin benzemesini istedikleri ülke olarak Türkiye’yi seçmeleri bunun açık bir göstergesidir.

Türkiye’nin yumuşak güç kullanımına örnek teşkil etmeleri ve en sık başvurduğu yöntemler olmaları nedeniyle, Türkiye’nin dış politikasında üstlendiği düzen-kurucu rol, diğer ülkelerle girişilen kültürel etkileşim faaliyetleri ve ekonomik- insani yardımlar, Türkiye’nin yumuşak güç politikaları olduğu dile getirilmektedir. Türk dış politikasında planlanarak yapılmamış olan bir başka gerçek Türkiye’nin yumuşak gücü olan Ortadoğu’dan Afrika’ya Balkanlar’dan Latin Amerika’ya kadar izlenen Türk yapımı televizyon dizileridir.

³ Ayrıntılı bilgi için bkz: http://www.mfa.gov.tr/turkiye_nin_-_insani_yardimlari.tr.mfa

KAYNAKÇA

- 2010 Arap Public Opinion Poll,(2010), *University of Maryland in Conjunction with Zogby International*, Araştırmacı: SHİBLEY Telhami
- AKGÜN, Mensur, S. S. Gündoğar, J.Levack, G.Perçinoğlu(2011), "Ortadoğuda Türkiye Algısı 2010 Sunuş", *TESEV Yayınları*, Şubat
- ALMUEDO, Ana(2011), "New Turkish Foreign Policy Towards the Middle East: Neither so New Nor so Turkish", *European Institute of the Mediterranean (IEMED)*, September
- ALPHAN, Melis (2011), "Türkiye'nin Yumuşak Gücü: Dizileri", *Hürriyet*, 8 Aralık
- ALTINAY, Hakan (2008), "Turkey's Soft Power: An Unpolished Gem or an Elusive Mirage", *Insight Turkey*, Vol.10, No.2, s.55-66
- ALTUNIŞIK, Meliha Benli(2011), "Türkiye'nin Ortadoğu'daki 'Yumuşak Gücü' ve Önündeki Engeller", *TESEV*, Temmuz
- Ankara'nın Yumuşak Gücü: TV Dizileri (2012), *MİLAT*, 12 Şubat
- AYDIN, Mustafa (2004), *Turkish Foreign Policy and Framework and Analysis*, December, Ankara
- BİLBASSY, Nadia(2010), "Leave It to Turkish Soup Operas to Conquer Hearts and Minds", *Middle East Daily Brief Foreign Policy*, 15 Nisan Perşembe
- DAVUTOĞLU, Ahmet (2008), "Turkey's Foreign Policy Vision: An Assessment of 2007", *Insight Turkey*, Vol.10, No.1, s.77-96
- DURAN, Burhanettin (2009), "Türk Dış Politikası Ortadoğululaşılıyor mu?", Editörler: İNAT, K., M. Ataman ve B. Duran, *Ortadoğu Yılı 2008*, Küre yayınları, İstanbul, s.385-403
- GALLAROTTI, Giulio (2011), "Soft Power: What it is, Why it's Important and the Conditions Under Which it Can Be Effectively Used", *Journal of Political Power*, Vol:4, Issue 1, s.25-47
- GÖZAYDIN, İstar (2010), "Religion as Soft Power in the International Relations in Turkey", http://www.psa.ac.uk/journals/pdf/5/2010/1365_1228.pdf, 28.09.2011
- KALATHIL, Sanathi (2011), "China's Soft Power in the Information Age: Think Again", *Institute For the Study of Diplomacy, ISD Working Papers in New Diplomacy*, Mayıs
- KEOHANE, Robert O. ve NYE, Joseph (1998), "Power and Interdependence in the Information Age", *Foreign Affairs*, Vol 77, No.5
- KEYMAN, Fuat E. (?), " Turkish Foreign Policy in a Globalizing World", *Turkish Policy Quarterly*, Vol.8, No.1, s.35- 42
- KEYMAN, Fuat E.(2010), "Globalization, Modernity and Democracy Turkish Foreign Policy 2009 and Beyond", *Perceptions*, Autumn-Winter, Vol.XV, No.3-4, s.1-20
- KİRİŞÇİ, Kemal (2011), "Turkey's 'Demonstrative Effect' and the Transformation of the Middle East", *Insight Turkey*, Vol.13, No.2, s.33-55
- KİRİŞÇİ, Kemal, N. Tocci, J.Walker(2010), " A Neighborhood Rediscovered Turkey's Transatlantic Value in the Middle East", *GMF Paper Series*, Mart
- KROENING, Matthew, M. McAdam ve S. Weber (2010), "Taking Soft Power Seriously", *Comparative Strategy*, 29:5, s.412-431
- LEE, Geun (26.09.2011), *A Theory of Soft Power and Korea's Soft Power Strategy*, <http://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/10163270902913962#preview>, 26.09.2011
- NYE, Joseph Jr (2002), "The Information Revolution and American Soft Power", *Asia-Pacific Review*, Vol.9, No.1, s.60-76
- NYE, Joseph S. (2003), *Amerikan Gücünün Paradoksu, Dünyanın Tek Süper Gücü Neden Tek Başına Davranamaz?*, Çev: KOCA, Gürol, Literatür yayınları, İstanbul
- NYE, Joseph S. (2004), *Soft Power The Means To Succes In World Politics*, Public Affairs, Newyork
- NYE, Joseph S. (2005), *Dünya Siyasetinde Başarının Yolu Yumuşak Güç*, Çev: AYDIN, Rayhan İ. Elips, Ankara

- NYE, Joseph S.(2008), "Public Diplomacy and Soft Power", *The Annals of the American Academy of Political and Social Science*, 616, p.94, March
- OĞUZLU, Tarık(2011), "Soft Power in Turkish Foreign Policy", *A Quarterly of the Foreign Policy Institute*, Vol. XXXVII, No. 1-2, May, S.6-25
- ÖZDAL, Habibe, O. B. Dinçer, M. Yegin(2009), *Mülakatlarla Türk Dış Politikası*, USAK Yayınları 27, Cilt 1
- ÖZDEMİR, Haluk(03.10.2011), *Uluslar arası ilişkilerde Güç: Çok Boyutlu Bir Değerlendirme*, <http://siyasaliletisim.org/pdf/uluslararasiliskilerdeguc.pdf> , 03.10.2011
- ÖZER, İlhan(1979), "Türkiye'nin Ekonomik Durumu", *Amme İdaresi Dergisi*, Cilt12, Sayı 4, s.63-81
- ÖZEV, Muharrem Hilmi (20.03.2012), *İKT Üyesi Ülkeler ve Kamu Diplomasisi*, http://www.kamudiplomasisi.org/index.php?option=com_content&view=article&id=106:kt-ueyes-uelkeler-ve-kamu-dplomass&catid=44&Itemid=73, (20.03.2012)
- T.C Dışişleri Bakanlığı (19.02.2012), *Uyumsuzlukların Çözümü ve Arabuluculuk*, <http://www.mfa.gov.tr/uyumsuzluklarin-cozumu-ve-arabuluculuk.tr.mfa>, 19.02.2012
- T.C Dışişleri Bakanlığı (20.03.2012), *Ülkemizin Yurtdışında Tanıtımı*, <http://www.mfa.gov.tr/ulkemizin--yurtdisinda-tanitimi.tr.mfa>, (20.03.2012)
- T.C Kültür ve Turizm Bakanlığı (2012), *Türkiye'de Kültür ve Turizm Verileri 2002-2011*, <http://basin.kultur.gov.tr/basinodasi-edergi/2002-2011/index.html>, (20.03.2012)
- T.C Kültür ve Turizm Bakanlığı, *Turizm Verileri*, <http://www.kultur.gov.tr/TR,23266/turizm-verileri.html>, 22.03.2012
- TARAKÇI, Nejat (2003), *Devlet Adamlığı Bilimi:Jeopolitik ve Jeostrateji*, Çantay Kitabevi
- Turkey as an Emerging Donor (2009), *UNDP (United Nations Development Programme Turkey, Monthly Newsletter*, Issue 46, October
- Türk Silahlı Kuvvetleri Genelkurmay Başkanlığı (04.01.2012), *Tarihçe*, http://www.tsk.tr/1_tsk_hakkinda/1_1_tarihce/tarihce.htm , (04.01.2012)
- Türk Televizyonunun Yumuşak Gücü (2011), *SETimes.com*, 23 Temmuz
- VUVİNG, Alexander L. (2009), *How Soft Power Works*, <http://apcss.org/Publications/Vuving%20How%20soft%20power%20works%20APSA%202009.pdf>, 28.09.2011
- WUTHNOW, Joel (2008), "The Concept of Soft Power In China's Strategic Discourse", *Issues&Studies*, 44, No.2 June, 1-28

